

בחינות

סתומים וחתומים מעינות הישועה של שירה והגיון במסתרי הוייה וגנזיה, ואין עונה לדור- שים — מפני מה שופעת ברכת מימיהם בתקופה זו ? ומפני מה דלה אמתם וצר סילונם וע- יף קילוחם בתקופה זו ? לפיכך אין לטעון כנגד נתינתה של ספרות בשעתה, שהרי אי אפ- שר לה שתהא למעלה מתפיסתה. ולא תשנה בקורת טבעה אפילו כשתהא מאמנת בשתי ידיה ומפקחת בשבע עיניה. אף לא יועילו עצות טובות ורוב חכמה ודקדוקי סברות ולא יק- רעו גזירת הדור. אלא שפעמים מתוך רישול ותעייה, חפץ שעשועים וקלות דעת ; ואף מתוך מעט בדות ומעט זיוף והעמדת-פנים פחותה הנתינה מכשרם של הכוחות הנותנים. ודו- מני כך תכונתה של הספרות העברית בימינו וכך מעמדה. הממש שלה למטה מיכלתה. וי- עידו על כך אותם נצנוצי התחלות, שלעולם אורותיהם מרובים מאורות הזריחה שבאה אח- ריהם. לעתים קרובות נענה הלב לביכורי כתיבה ולעולם סיפור או שיר ראשונים סיכוייהם מרובים ודומה צפויה צמיחה נאה לניצניהם. אבל מיד באה אטמות מרוקנת ומעכבת ואין לך אלא דישה במקום אחד. עיכובים הללו בהתפתחות ובצמיחה להעיד הם באים, לא על ליקוי והעדר מבפנים שאין תקנה להם, אלא על משהו חיצוני המקיף גידולים אלה ומשתק צמיחתם ; משהו שאפשר לסלקו ולהיפטר ממנו. במסיבות אלה שעתה של הבקורת ובתחומים אלה רב כוחה וגדולה תעודתה וכדאי לה ייחודה ויפה שתשמיע קולה מתוך העוגה שלה.

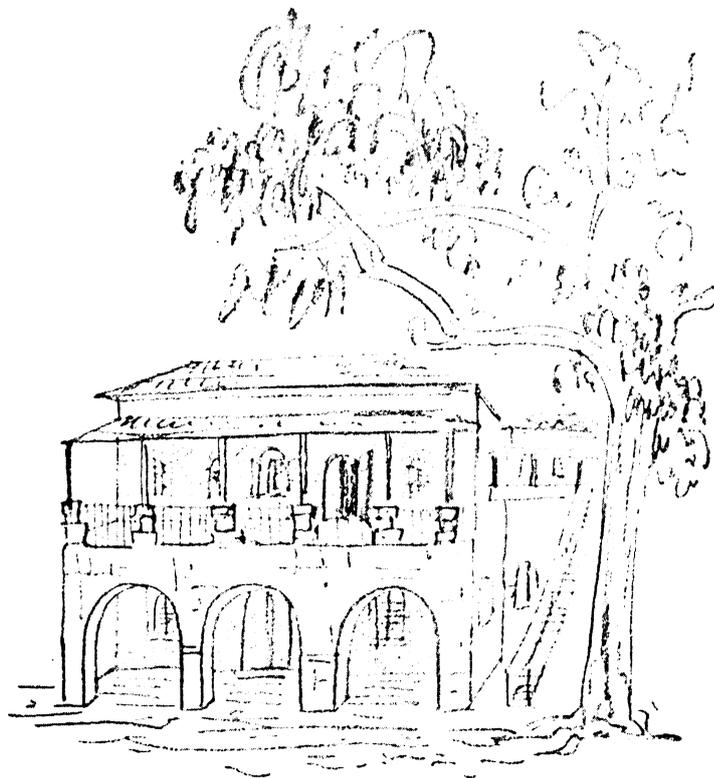
ודאי לא כאן המקום, בדברי פתיחה מעטים אלה, ליתן דינים והלכות אשר 'בחינות', עו- גה זו שאנו עגים לבקורת, עתידות לנהוג על פיהם. אם כי אין אנו מעלימים השקפותינו, שאי אפשר לה לבקורת בלא רעיון מרכזי ובלא אמת משלה. בין המימרה המניחה דעת רבים : "טובה היצירה או רעה ? הנה תחומיה של בקורת" (הוגו) ; דברים סתומים ואנאר- כיים בכללותם, הואיל ואין בהם פירוש או רמז למשמעם של טוב ורע ; ולא אמור בהם מי הוא זה המוסמך להיות יודע-טוב-ורע : הרבים הנהנים ? טעמו של יחיד ? — ובין ניסוח מלא יותר האומר : "אין לו למבקר אלא להשיב על שתי שאלות : (א) מה היה ברצונו של האמן לה- ביע ? (ב) וכיצד הצליח להביעו ?" ; דעות המוחקות סאתו של מבקר, כיון שאינו רשאי להו- סיף ולשאול : "ומה כדאי להביע ?" ; וממילא ניטלו מן ההערכה הפרשי כובד של היצירות, ואי אתה יכול להבדיל בין 'ברכי נפשי' ובין נוף ירושלים באחד משיריהם של פייטנים בזמן

הזה, בשעה שרצונו של משורר אמת-מידתה של שירה — ובין השקפה זו של אחרונים :
"עושה אדם עצמו מבקר פירושו עשה עצמו דיינם של ערכים"; כלומר, לא זו בלבד שר-
שאית הבקורת, אלא אף מצווה היא לעמוד על מעלותיה של כדאות המובע ואין לה להצטמ-
צם בתחומי הישגיו של הרצון המביע עצמו — בין שלוש דעות ונוסחאות הללו על כרחו
שהמבקר יבור לו דרכו.

אך לפי שעה לא זה הפגם הדוחק עלינו בספרות העברית. אין חולקין כי רופף בה בימינו
מעמדה של הבקורת והכל כאילו בוכים על דלותה ורישה. אבל מועטים המכירים בהכרע
שבמשקלה. והרי לא יתוארו שום גידול והתפתחות ועלייה אם לקתה זו וירדה. סוקראטס
היה אומר, חיים שאין בהם בקורת אינם קרויים חיים, ולכל מבואות החיים התכוין. ומשו-
רר מרדן שבעט בכל מסורת של שירה הפליג בייעודה : "כהונה רבת-שגב, ואולי אמנות,
ושמא אפילו כנסיה!" (ויטמן). ומשורר אחר בן זמננו, שנתן תנועה חדשה לבקורת שבדו-
רנו, מגדיר כובד ערכה : "כל אומה ולשון יש להן תכונה משלהן לא באופי יצירתן בלבד,
אלא גם באפייה של הרוח המבקרת ; אבל מסיחים את הדעת יותר מן הכשלונות והצמצום
שבהרגלי בקורת מאשר בהרגלים שבגאון היוצר" (ט. ס. אליוט). אולם מצד אחר ברור
לנו וודאי לנו, כי לא בבקורת-לבקורת הישועה לספרותנו בשעה זו. לפיכך לא נאריך את
הדיבור על תקלותיה וליקוייה. המעשה הנכון לבדו, מעשה המדקדק על עצמו בחשבו, כלו-
מר רק ההתעוררות להתחדשות ולתמורות מבפנים עלולה להשיב לבקורת מקומה ואחר-
יותר וחירותה. ולא בא מדור זה שאנו פותחים לה אלא להטותה לתכלית זו ולקרבה אליה.
החידוש שבדבר — ייחודו של המדור. חפצנו באכסניה של תורה שאין לפניה אלא בקו-
רת ספרות בלבד, ומלכתחילה מזירה עצמה משאר סוגי יצירה. ונדמה לנו בתיחום-גבולין
זה כבר גנוזים תוכה של המגמה, מניעיה ונושאייה. אבל בפרישה זו לרשות עצמה קשיו של
דבר. לא מרובים הסופרים אצלנו שבקורת עיקר ענינם, ואף המעטים בעלי הטעם והדעת
שנתנסו בה והצליחה דרכם פורשים ממנה וגוזרים על עצמם את האלם. שכן בידיים איבדה
כתיבה זו עניינה וניטלו ממנה כוח-משיכתה וקסמה. הואיל — אם שהיא כפותה למידה שאי-
נה שלה, או מקילה היא לעצמה ועוסקת במפורש ובמקובל ודנה לשתיקה כל מה שתובע
עיון, בינה, בירור ושאר רוח ; מבליעה עצמה בתארים, אם לשבח או לגנאי, ואינה שוקלת
ומשיבה לעניין בגופי התופעות, וממילא שקועה היא בשגור ומכרעת במוכרע ומפרסמת
את המפורסם ולעולם לא תתן דעתה על דברים בגידולם ובהתפתחותם ובתנועתם.

אמור מעתה, אין לנו שום ספקות בחשיבות ובצורך של כתב-עת שאין לפניו אלא בקורת
ספרות בלבד ; ואפילו אין לנו ספק ביכולת האובייקטיבית ליתן לו קיום של כבוד. עיקר

ההיסוס במקום אחר. כלום יתקבצו סביב כתב-עת זה מניין של סופרים אשר יראו את כובד ערכה של הבקורת ותעודתה בשעה זו כפי שאנו רואים אותם? וכלום מוכנים הם להטות שכמם וליתן לכתב-עת זה מכוחם? אולם פקפוק זה גופו אין הדיבור-קודם-למעשה מיישוב. לפיכך פטורים אנו מלהבטיח מה שאנו עתידים להביא ואין לנו לפרט בשאיפות וברצונות. אין לנו אלא להתחיל בעצם ההילוך, אף על פי שיודעים אנו כי חתחתים בדרכנו. אבל אם תהא פסיעה ופסיעה נאה ובטוחה מזו שקדמה לה, הרי תחזק התקווה את הלב, שבסופו של דבר, אם נתמיד בהליכה זו ונכונן צעדיה, נעלה דברי בקורת ורוח של בקורת מתוקנים יותר ומהוגנים יותר בספרות העברית, וודאי שתצמח טובה וברכה לה; לספרות ולסופריה ולקוראיה.

ציור של עלי יערי ממעטפת הספר בית-חפץ לד. קמחי (מוסד ביאליק)